

ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349 (34.023)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

О. Щестюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: os2471@gmail.com*

Розглянуто класифікації земельних прав громадян України. Класифікація земельних прав громадян України визначена як засіб для встановлення зв'язків між окремими земельними правами громадян України, а також як засіб визначення цілісної картини їх різноманітності.

Розмежування та групування земельних прав проведено за такими критеріями: субординація земельних прав, що дає підстави поділяти земельні права на базові та похідні; обсяг умов, які є необхідними та достатніми для набуття земельних прав, за якими їх можна поділяти на загальні та особливі; функціональне спрямування земельних прав, відповідно до якого можна виділити матеріальні, процедурні та процесуальні земельні права.

Зроблено висновок про те, що правова захищеність суб'єктів земельних правовідносин досягається завдяки законодавчому визначенню їхніх правових можливостей, належному процедурному забезпеченню реалізації таких можливостей, та завдяки неодмінному закріпленню гарантій їх судового та позасудового захисту.

Ключові слова: критерій, субординація, землевласники, землекористувачі, земельна ділянка.

Важливою передумовою аналізу системи земельних прав учасників земельних правовідносин, є їх цілісне теоретичне та практичне розуміння, а системний підхід до класифікації земельних прав громадян України дає змогу, з одного боку, конкретизувати окремі земельні права та визначитися із їх специфікою, а з іншого – окреслити взаємопов'язаність цих прав та цілісність юридичного механізму їх регулювання, охорони та захисту.

Земельні права громадян України та їх цілісна система стали предметом дослідження таких науковців у сфері земельного та аграрного права, як О. І. Баран, М. Я. Вашишин, Я. З. Гаєцька-Колотило, О. І. Заєць, І. І. Каракаш, Т. О. Коваленко, В. В. Носік, Н. І. Титова, В. І. Федорович, М. В. Шульга та інших.

Метою дослідження є здійснення класифікації земельних прав громадян України та визначення їх цілісної системи.

Законодавче закріплення прав землевласників і землекористувачів та забезпечення їх реалізації є обов'язковою передумовою для ефективного правового регулювання земельних відносин. При цьому не кожен землевласник чи землекористувач, спрямовує свої земельні інтереси на раціональне використання землі, а зосереджується, здебільшого, тільки на одержанні власної вигоди. Відтак держава з урахуванням оптимального поєднання публічних та приватних інтересів нормативно визначає можливості суб'єктів земельних правовідносин, щоб земля як ресурс приносила найбільшу загальну користь.

Поняття земельних прав в суб'єктивному розумінні охоплює об'єктивно зумовлену, закріплену в законі та гарантовану державою сукупність юридичних можливостей та засобів, які допомагають задовольняти потреби різних суб'єктів земельних правовідносин. Система земельних прав не є однорідною, тому для детальної характеристики потребує групування земельних прав за різними критеріями, що дасть змогу визначити їх єдність та диференціацію.

Класифікація – це система субпідрядних понять (класів, об'єктів) тієї або іншої галузі знань чи діяльності людини, що використовується як засіб для встановлення між цими поняттями чи класами об'єктів [1, с. 371]. Отже, класифікація земельних прав громадян України є засобом для встановлення зв'язків між окремими земельними правами громадян України, а також визначення цілісної картини їх різноманітності.

Зокрема О. І. Засць вважає, що надати вичерпний перелік земельних прав не видається можливим (та й потрібним), а з метою їх реалізації та обрання за потреби належного способу, форми та засобу захисту достатньо визначитися з видом земельного права, яке порушене. Для цього дослідниця запропонувала класифікувати земельні права за такими критеріями: залежно від форми об'єктивації у законодавстві; за характером зв'язку між суб'єктом права і таким об'єктом, як земля (земельна ділянка); за сферою реалізації; за поведінкою правоволодільців; залежно від обсягу і характеру повноважень правоволодільця та ступеня їх конкретизації [2, с. 94].

Класифікуючи земельні права громадян України варто передусім, брати до уваги те, що їх субординацію, можна використати, як умовний критерій. Тож, земельні права громадян України можна поділити на базові (ті, що утворюють основу правового статусу усіх суб'єктів суспільних земельних відносин) та похідні (ті, що розкривають зміст базових земельних прав та є засобом їх реалізації). Доцільно погодитися з думкою І. Л. Литвиненка, Ю. С. Бадалянца та В. В. Кожана про те, що основні права утворюють стовбур правового статусу особи, від якого виростають гілки, гілочки і листя – інші права і свободи, що належать до конкретної предметної сфери життя і діяльності особистості [3, с. 25].

Основою земельно-правового статусу громадян України є Конституція України. Частиною 1 ст. 13 Конституції України визнано право власності Українського народу на землі, які є в межах території України. При цьому Н. І. Титова та П. Кулинич висловили одностайність у думці, що вказана норма не вписується в цивілістичну доктрину права власності, хоча може розглядатися як закріплення природно-економічної бази народовладдя та державної самостійності України [4, с. 76]. Частиною 2 ст. 13 Конституції України закріплено конституційне право кожного громадянина користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Відповідно до частини 2 ст. 14 Конституції України, право власності на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою винятково відповідно до закону. Не можна залишити поза увагою і ст. 50 Конституції України, якою закріплено право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, адже земля в Україні визнана основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави [5].

Зміст конституційно визнаного права власності на землю реалізується через право громадян України придбати земельні ділянки за договорами купівлі-продажу, ренти, дарування, міни та іншими цивільно-правовими угодами; через право безоплатно отримати їх із земель державної і комунальної власності; через право приватизувати земельні ділянки, що були раніше надані їм у користування; через право приймати

земельні ділянки у спадщину; через право на виділення в натурі (на місцевості) належної їм земельної частки (паю) (ч. 1 ст. 81 Земельного кодексу України) [6].

Водночас зміст самого права власності на землю громадян України реалізується завдяки праву відчужувати земельну ділянку, праву нею розпоряджатися, праву самостійно господарювати на землі та іншим правам власників земельних ділянок, що закріплені ч. 1 ст. 90 Земельного кодексу України, які умовно можна вважати похідними земельними правами. Зміст же права користування природними об'єктами права власності Українського народу реалізується через право постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності співвласників багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир і нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку (п. «д» ч. 2 ст. 92 Земельного кодексу України), через право оренди земельної ділянки (ч. 1 ст. 93 Земельного кодексу України), та через інші речові та зобов'язальні права на чужі земельні ділянки.

Класифікація земельних прав громадян України за наведеним критерієм їх субординації, дає змогу зрозуміти їх взаємопов'язаність між собою та цілісність системи, яку вони утворюють.

Усіх громадян України можна розглядати як суб'єктів земельних суспільних відносин, наділених необхідним та достатнім обсягом можливостей, якими визначено міру, ступінь та повноту їх участі в певних земельних правовідносинах. На думку М. І. Краснової, земельна правоздатність громадян, на відміну від цивільної правоздатності, не є рівною для всіх громадян, оскільки громадяни України, як носії земельних прав, здатні бути не просто учасниками правовідносин у галузі земельного права, а учасниками свого роду спеціалізованих правовідносин у цій галузі, зокрема правовідносин, які стосуються земель сільськогосподарського призначення [7].

Водночас, на думку Н. І. Титової, усі громадяни України мають право і реальну можливість бути носіями як загальної, так і спеціальної земельної правоздатності, що є їхніми уповноважуваними правами, які можуть бути реалізовані, а можуть бути не реалізовані. Набуття ж земельної правоздатності стосовно земель сільськогосподарського призначення можливе за умови розташування цих земель у сільській місцевості та за умови, що громадяни України будуть займатися на цих землях професійною (в тому числі і на засадах набутих навиків та досвіду) працею. Наведене, на переконання Н. І. Титової, вказує на те, що пріоритетний і найбільший обсяг земельної правоздатності, а відтак і прав, стосовно земель сільськогосподарського призначення належить громадянам України в особі селян, якими науковець вважала тих громадян України, котрі проживають у селі та постійно і професійно зайняті обробіткою земель сільськогосподарського призначення [4, с. 87–95, 340].

Отже, земельні права громадян України можна умовно поділити на загальні (ті, що належать усім громадянам України) та особливі (ті, що стосуються винятково земель сільськогосподарського призначення та набуваються громадянами України, тільки за певних умов, а відтак належать не усім громадянам України). Критерієм такого поділу доцільно вважати обсяг умов, які є необхідними та достатніми для набуття земельних прав.

З огляду на викладене, загальні земельні права громадян України можна окреслити як сукупність об'єктивно рівних юридичних можливостей та засобів, що належать усім громадянам України. Наприклад, згідно з приписами ч. 2 ст. 14 Конституції України, усі громадяни України мають право набути та реалізувати право власності на землю винятково відповідно до закону. Приписи ч. 1 ст. 81

Земельного кодексу України передбачають способи, якими усі громадяни України можуть набути право власності на земельні ділянки. При цьому реалізувати такі загальні права чи не реалізувати, громадяни України вирішують на власний розсуд, що і є проявом земельних прав у суб'єктивному розумінні. Інших умов, окрім перебування у громадянстві України, ця правова норма не передбачає.

Загальні права усіх власників земельних ділянок передбачені у ст. 90, а загальні права усіх землекористувачів у ст. 95 Земельного кодексу України. Загальним можна також вважати право власника або користувача певної земельної ділянки самостійно визначити види її використання в межах вимог, встановлених законом до використання певної категорії земель (окрім земель сільськогосподарського призначення та земель оборони), з урахуванням містобудівної документації та документації із землеустрою (ч. 5 ст. 20 Земельного кодексу України) [6]. Приписи ч. 1 ст. 121 Земельного кодексу України, визначають правові норми безплатної передачі земельних ділянок із земель державної або комунальної власності громадянам, що також можна вважати загальним земельним правом, свого роду загальним об'єктивним мірилом можливості кожного громадянина України.

Земельний кодекс України та низка інших нормативно-правових актів, пов'язують можливість набуття певних земельних прав громадянами України на землі сільськогосподарського призначення, із наявністю визначених умов. Наприклад, згідно з приписами п. «а» ч. 1 ст. 130 Земельного кодексу України, щоб придбати земельну ділянку сільськогосподарського призначення, громадяни України повинні мати на меті ведення товарного сільськогосподарського виробництва, а також мати сільськогосподарську освіту або досвід роботи у сільському господарстві чи вже займатися веденням товарного сільськогосподарського виробництва. Приписами ст. 25 Земельного кодексу України передбачено особливе земельне право тих громадян України, що є працівниками державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, працівниками державних та комунальних закладів освіти, культури, охорони здоров'я, розташованих на території відповідної ради, а також пенсіонерами з їх числа, приватизувати землі таких підприємств, установ, організацій, з визначенням кожному з них земельної частки (паю) [6].

Отже, здійснення громадянами України їхніх особливих земельних прав можна окреслювати їх можливостями здійснювати постійне і професійне землевикористання земель сільськогосподарського призначення, з метою задоволення власних і суспільних потреб у сільськогосподарській продукції. Такі громадяни України мають особливе земельне право на власний розсуд обрати і форму здійснення свого господарювання на землях сільськогосподарського призначення (самостійне ведення сільськогосподарського виробництва чи організація фермерського господарства, або сільськогосподарського кооперативу, або сільськогосподарського підприємства, або іншого суб'єкта господарювання), і його способи (в тому числі, але не винятково, проведення заходів з підвищення родючості ґрунтів, захисту рослин, застосування сівозмін, використання чи невикористання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі худоби), і його напрями (в тому числі, але не винятково рослинництво, тваринництво).

Класифікація земельних прав громадян України залежно від обсягу умов, які є необхідними та достатніми для їх набуття, дає змогу конкретизувати окремі земельні права громадян України, виділити їх особливості, а також визначити коло суспільних відносин, у яких ці земельні права можуть бути реалізовані. Крім цього, класифікація земельних прав за наведеним вище критерієм є засобом характеристики земельних прав, з погляду їх суб'єктивної реалізації.

Механізм правового регулювання земельних суспільних відносин охоплює специфічну діяльність держави, пов'язану з виробленням юридичних норм і з визначенням юридичних засобів забезпечення їх дієвості, а також діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук і використання засобів юридичного регулювання, для узгодження своєї поведінки з нормами права. За функціями у правовому регулюванні розрізняють матеріальні юридичні норми (лише називають, позначають права, обов'язки або заборони) та процесуальні юридичні норми (встановлюють порядок, процедуру, «регламент» здійснення прав або виконання обов'язків, закріплених у матеріальних нормах) [8, с. 150–154].

Окрім цього, на переконання О. Ф. Скакун, з матеріальних юридичних норм можна виділити процедурні норми матеріального права, які є необхідною умовою реалізації низки матеріальних регулятивних норм. Кожна матеріально-процедурна норма пов'язана з відповідним регулятивним відношенням і є обов'язковою умовою його нормальної реалізації. Відмінність між процедурними нормами матеріального права і нормами процесуального права полягає в тому, що процедурні норми матеріального права регламентують оперативно-виконавчу форму застосування права, тоді як норми процесуального права регламентують правозахисну форму застосування права [9, с. 284]. Наведені відмінності юридичних норм, залежно від виконуваних ними функцій у правовому регулюванні певних суспільних відносин, водночас вказують на функціональні відмінності суб'єктивних прав їх учасників. З огляду на викладене, за функціональним спрямуванням земельних прав громадян України, їх можна поділити на матеріальні, процедурні та процесуальні земельні права.

Матеріальні земельні права – це права, що є змістом правовідносин власності на землю та землекористування. Відповідно до приписів ч. 1 ст. 90 Земельного кодексу України, власники земельних ділянок мають право: а) продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину; б) самостійно господарювати на землі; в) власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену продукцію; г) використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі; г) на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом; д) споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди [6].

Гарантуючи громадянам право власності на землю, ст. 13 Конституції України не виключає для них можливості користуватися землею на визначених у законі різних правових титулах [10]. Тож, права у сфері землекористування, у широкому розумінні, як забезпечені і гарантовані державою правові можливості конкретної особи одержувати у встановленому порядку корисні властивості землі, також належать до категорії матеріальних земельних прав. Водночас право землекористування, так само як і право власності охоплює низку більш конкретних суб'єктивних земельних прав.

При цьому усю сукупність закріплених законом прав землекористувачів з урахуванням їх змісту можна поділити на такі групи: А) права, які спрямовані на ефективне використання земельних ділянок (передбачені п. п. а і в ч. 1 ст. 95 Земельного кодексу України); Б) права, які є передумовою реалізації інших майнових та немайнових прав (передбачені п. п. б і г ч. 1 ст. 95 Земельного кодексу України); право на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом (у тому числі, але не винятково ст. 156 Земельного кодексу України) [11, с. 104–112].

Окрім правові титули (форми) землекористування визначають обсяг прав (набір правомочностей), який отримують землекористувачі. Наприклад, право оренди земельної ділянки, передбачено ч. 1 ст. 93 Земельного кодексу України, а

конкретні права орендарів земельних ділянок – ч. 1 ст. 25, ч. 2 ст. 27, ч. 1, 7 ст. 28, ч. 1 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» [12]. Суб'єктивне право постійного користування земельною ділянкою суттєво відрізняється від суб'єктивного права власності на землю та суб'єктивного права оренди. Хоча власники землі та орендарі поряд із повноваженнями щодо володіння та користування наділяються і повноваженнями щодо розпорядження земельними ділянками (орендарі – в частині передачі земель у суборенду за згодою власника), а постійні користувачі такої можливості позбавлені, у їх праві на землю є низка особливостей і переваг: їх право є безстроковими, не підлягає договірному регулюванню та може бути припинене лише з підстав, передбачених законодавством [10].

Право земельного сервітуту, що визначає можливості суб'єктів земельних правовідносин, регулюється главою 16 Земельного кодексу України та главою 32 Цивільного кодексу України. Види права земельного сервітуту передбачено ст. 99 Земельного кодексу України, яка встановлює підстави, за наявності яких можливе звернення з вимогою про встановлення сервітуту. При цьому доречно звернути увагу на позицію Вищого господарського суду, згідно з якою право вимагати встановлення сервітуту за рішенням суду в особи виникає тільки після вчинення дій щодо встановлення сервітуту за домовленістю сторін [13].

До інших речових прав користування чужими земельними ділянками належать також емфітевзис (ст. 102-1 Земельного кодексу України, гл. 33 Цивільного кодексу України) та суперфіцій (ст. 102-1 Земельного кодексу України, гл. 34 Цивільного кодексу України), які подібні до права оренди земельної ділянки, однак є самостійними правовими формами використання земель.

Другим видом земельних прав, класифікованих за їх функціональним спрямуванням, є процедурні земельні права громадян України, що забезпечують реалізацію їх матеріальних земельних прав, та складають зміст правовідносин у сфері землеустрою.

Правові форми набуття земельних прав та їх реалізації є складними юридичним фактами, які передбачають реалізацію логічно завершених, послідовних, визначених законодавством процедурних («процесуальних») дій [11, с. 158], заснованих на процедурних можливостях суб'єктів земельних правовідносин. Зокрема, процедурні права суб'єктів земельних правовідносин при набутті земельної ділянки у власність передбачено Розділом IV «Набуття та реалізація прав на землю» Земельного кодексу України та Законом України «Про землеустрій» [14]. Наприклад, громадяни мають право подати заяву (клопотання) до органів державної влади або органів місцевого самоврядування про отримання дозволу на розроблення проекту землеустрою, а також право отримати дозвіл від органів державної влади або органів місцевого самоврядування на розроблення проекту землеустрою в місячний строк з моменту подання відповідної заяви (клопотання) тощо.

Процесуальні земельні права громадян України – це сукупність їх можливостей, за наявності спірності та невизначеності матеріальних земельних правовідносин, звернутися до судових органів із відповідним позовом про врегулювання спору, а також можливостей користуватися всіма правами сторони у відповідному процесі. Водночас не варто забувати і про те, що набрання законної сили рішенням, прийнятим судом за результатом вирішення матеріально-правового спору, матиме правовий вплив на матеріальні земельні правовідносини сторін спору, та відповідно їх права та обов'язки.

Приписами ч. 1 ст. 158 Земельного кодексу України передбачено, що земельні спори вирішуються судом, органами місцевого самоврядування та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних

відносин. Водночас, ст. 124 Конституції України передбачено, що делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються, юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір, а законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору. Аналізуючи вказану редакцію цієї статті Конституції України, Конституційний Суд України вказав, що закріплення в Конституції України положення щодо можливого визначення в законі обов'язкового досудового порядку врегулювання спору є додатковим засобом правового захисту особи, який не позбавляє її можливості надалі звернутися до суду [15]. З огляду на викладене, наявність процедурного права громадян України, відповідно до приписів п.1 ст.158 Земельного кодексу України звернутися за «вирішенням спору» до органу місцевого самоврядування чи органу виконавчої влади, не обмежує її у процесуальному праві на звернення безпосередньо до суду.

Отже, умовний поділ земельних прав громадян України за їх функціональним спрямуванням на матеріальні, процедурні та процесуальні земельні права, дав підстави окреслити взаємопов'язаність земельних прав громадян України та цілісність юридичного механізму їх регулювання, охорони та захисту. Окрім цього, ця класифікація вказує на те, що у системі земельних прав існують такі їх групи, реалізація яких є імперативною.

Проведений системний аналіз земельних прав громадян України уможливив запропонувати такі критерії їх класифікації, як: субординація, що дозволяє поділяти земельні права на базові та похідні; обсяг умов, які є необхідними та достатніми для набуття земельних прав, за якими їх можна поділяти на загальні та особливі; функціональне спрямування земельних прав, відповідно до якого можна виділити матеріальні, процедурні та процесуальні земельні права. Наведена класифікація земельних прав, вказує на те, що правова захищеність суб'єктів земельних праводносин досягається завдяки законодавчому визначенню їх правових можливостей, належному процедурному забезпеченню реалізації таких можливостей, та завдяки неодмінному закріпленню гарантій їх судового та позасудового захисту.

Список використаних джерел

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20.01.2016 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>
3. Заєць О. І. Земельні права за законодавством України // Еволюція правового регулювання земельних, аграрних та екологічних відносин: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 18 листопада 2016 р.) / за заг. ред. П. Д. Пилипенка. Львів, 2016. 314 с.
4. Закон України «Про землеустрій». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
5. Закон України «Про оренду землі». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
6. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
7. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; за ред. М. В. Шульги. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
8. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник / [Титова Н. І., Позняк В. С., Гуревський В. К. та ін.]; за ред. Н. І. Титової. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.

9. Кожан В. В. Класифікація особистих прав людини // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. С. 24–27.
10. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
11. Краснов Н. И. Юридический анализ права землепользования в СССР // Право землепользования в СССР и его виды. М., 1964. С. 125–126
12. Постанова Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних правовідносин» за № 6 від 17.05.2011 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-11>.
13. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.
14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05>.
15. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: гідручник. 2-ге видання. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

References

1. Shemshuchenko, Yu. (Ed.) (2012). *Velykyj entsyklopedychnyj iurydychnyj slovnyk*. Kyiv. Vyd-vo Yurydychna dumka.
2. *U spravi za zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku schodo vidpovidnosti zakonoprojektu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (schodo pravosuddia) vymoham statej 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy. (2016, sichen', 20). Vysnovok Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>.
3. Zaiets', O. (2016). *Zemel'ni prava za zakonodavstvom Ukrainy. Evoliutsiia pravovoho rehuliuвання zemel'nykh, ahrarynykh ta ekolohichnykh vidnosyn. Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii*. L'viv. PP Oschypok M.M.
4. *Pro orendu zemli. (1998, zhovten', 6). Zakon Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
5. *Pro zemleustrij. (2003, traven', 22). Zakon Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
6. *Zemel'nyj kodeks Ukrainy. (2001, zhovten', 25)*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
7. Shul'ha, M. Anisimova, V., Bahaj, N., Het'man, A. (2004). *Zemel'ne pravo Ukrainy*. Kyiv. Yurinkom Inter.
8. Tytova, N., Pozniak, V., Hurevs'kyj, V. (2005). *Zemli sil's'kohospodars'koho pryznachennia: prava hromadian Ukrainy*. L'viv. PAIS.
9. Kozhan, V. (2015). *Klasyfikatsiia osobystykh prav liudyny. Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Uzhhorod*. 24–27.
10. *Konstytutsiia Ukrainy. (1996, cherven', 28)*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
11. Krasnov, N. (1964). *Yurydycheskyj analiz prava zemlepol'zovanyia v SSSR. Pravo zemlepol'zovanyia v SSSR y eho vydy*. Moskva.
12. *Pro deiaki pytannia praktyky rozghliadu sprav u sporakh, scho vynykaiut' iz zemel'nykh pravovidnosyn. (2011, traven', 17). Postanova Vyschoho hospodars'koho sudu Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-11>.
13. Rabinovych, P. (2008). *Osnovy zahal'noi teorii prava ta derzhavy*. L'viv. Kraj.

14. *U spravi za konstytutsijnym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy schodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsijnosti) polozhen' statti 92, punktu 6 rozdil X Perekhidni polozhennia Zemel'noho kodeksu Ukrainy (sprava pro postijne korystuvannia zemel'nymu diliankamy). (2005, veresen', 22). Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy.* Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05>.
15. Skakun, O. (2010). *Teoriia prava i derzhavy*. Kyiv. Alerta.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2017
прийнята до друку 22.03.2017*

CLASSIFICATION OF LAND RIGHTS OF UKRAINIAN CITIZENS

O. Shchestyuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: os2471@gmail.com*

The article is devoted to the classification of land rights of Ukrainian citizens. Separation and differentiation of land rights is made by the following criteria: the subordination of land rights; all conditions which are necessary and sufficient for obtaining land rights; the functional direction of land rights.

The classification of land rights of Ukrainian citizens was defined as means of establishment of links between their individual land rights, and as means of determining the coherent picture of their diversity.

The use of subordination of land rights as the conditional classification criterion has allowed to determine basic land rights (those that form the core of the legal status of all subjects in public lands relations) and derivatives land rights (those that reveal the content of basic land rights and are the means of their realization). This classification makes it possible to understand the connection between land rights and the integrity of the system which they form.

It is offered to classify land rights of Ukrainian citizens depending on the all conditions which are necessary and sufficient for obtaining them, which allow to specify individual land rights of Ukrainian citizens to define their features and determine the range of social relations in which these land rights can be realized. According to this criterion, the land rights of Ukrainian citizens could be conditionally divided into general land rights (those that belong to all citizens of Ukraine) and specific land rights (those relating solely to agricultural land and obtained by citizens of Ukraine only under certain conditions and therefore not belonging to all Ukrainian citizens).

It is concluded that the conditional division of the land rights of Ukrainian citizens on their functional direction on material, procedural and processual land rights allows to define the interconnection of land rights of Ukrainian citizens and the integrity of the legal mechanism of their regulation, protection and defence.

The classification of Ukrainian citizens land rights made it possible to understand the integrity of the system, which they form and indicate that there are groups of land rights, implementation of which is mandatory.

Towards the end of the article it is concluded that the legal protection of land rights of the subjects of the legal land relations can be achieved through the legislative definition of their legal capabilities, through the appropriate procedural ensuring of the realization of such possibilities, and thanks to the fixation of their judicial and extrajudicial protection guarantees.

Keywords: criterion, subordination, landowners, land users, land plot.